

ODRŽIVA POLJOPRIVREDA I ZELENI POSLOVI – DA LI SMO SPREMNI?

Davor Grgurević, e-mail: davor.grgurevic@gmail.com
Ministarstvo unutarnjih poslova RH, Ilica 335, 10000 Zagreb, Hrvatska
Dr.sc. Sanja Tišma, e-mail: sanja.tisma@irmo.hr
Institut za razvoj i međunarodne odnose, Lj. F. Vukotinovića 2,
10000 Zagreb, Hrvatska

Sažetak: *Svrha rada:* Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju otvorene su nove mogućnosti plasmana poljoprivrednih proizvoda koji su garantirano organskog porijekla na zahtjevnija tržišta razvijenih europskih zemalja. Obzirom na usitnjene posjede i očuvane, nezagađene površine, Hrvatska ima idealne uvjete za ovaj iskorak. Radom će se ukazati za nužna poboljšanja u znanjima i vještinama poljoprivrednika koja bi njihove proizvode učinila zelenima i konkurentnim na europskom tržištu. *Rezultati rada:* Ukazuje se da postoji potreba za dodatnim usavršavanjem poljoprivrednika, posebice u području prodaje, marketinga i korištenja novih tehnologija. Ti rezultati mogu doprinijeti odlučivanju o temama - odnosno predlaganju sadržaja kojima se može proširiti, a time i unaprijediti, postojeći srednjoškolski kurikulum s novim znanjima u području zelenih proizvoda i izraditi prijedlog kurikuluma za usavršavanje odraslih za održivu, zelenu poljoprivrednu proizvodnju. *Zaključci rada:* Dugoročni razvoj Hrvatske usmjeren je prema održivom razvoju, zaštiti okoliša, očuvanju prirodnih resursa. U poljoprivredi, kao i u svim segmentima gospodarstva, nužno je uvesti promjene ka zelenom razvoju kroz poboljšanje konkurentnosti poljoprivrede, poboljšanje kvalitete poljoprivredne proizvodnje i očuvanje okoliša. Preporuka je u školske kurikulume uključiti obrazovne sadržaje u skladu sa smjernicama za zeleni razvoj.

Ključne riječi: održiva poljoprivreda, zeleni proizvodi, konkurentnost, prodaja, marketing, obrazovanje

SUSTAINABLE AGRICULTURE AND GREEN JOBS - Are we ready?

Abstract: *Purpose:* The Croatian accession to the European Union has opened new possibilities for marketing of agricultural products which are of guaranteed organic origin to demanding markets of developed European countries. With regard to the fragmented properties and preserved, unpolluted areas, Croatia has ideal conditions for this step forward. The work points out the necessity of improving the knowledge and skills of farmers which would make their products green and competitive in the European market. *Results:* The need for additional training of farmers is pointed out, particularly in the area of sales, marketing and the use of new technologies. These results can contribute to decision-making on issues, i.e. on proposing the content which can expand, and thus enhance, the existing high school curriculum with new knowledge in the field of green products and prepare a draft curriculum for the training of adults for sustainable, green agricultural production. *Conclusions:* Long-term development of Croatia is directed towards sustainable development, environmental protection and conservation of natural resources. In agriculture, as in all segments of the economy, it is necessary to introduce changes towards green development by improving the competitiveness of agriculture, improving the quality of agricultural production and environmental conservation. The recommendation is to include educational contents in school curricula in accordance with the guidelines for green development.

Keywords: sustainable agriculture, green products, competitiveness, sales, marketing, education

1. UVOD

Održiva poljoprivreda je jedan od ključnih elemenata koji utječe na smanjenje siromaštva i gladi. Međutim, 15 % ili oko 50 milijuna ljudi, uključujući i 17,2 milijuna djece, živjelo je u SAD-u 2009. godine u kućanstvima koja su imala ograničen ili nesiguran pristup dovoljnim količinama hrane. Glavni razlog ovom stanju je najčešće nedostatak finansijskih sredstava [1]. Niz je primjera u međunarodnom okruženju kako se pojedine zemlje bore protiv problema oskudnosti tj. ograničenih resursa i dostupnost hrane. Neka rješenja svakako su u planiranju i provođenju mjera dugoročnog održivog poslovanja za poljoprivrednike i njihove obitelji [2]. Obrazovanje i osposobljavanje su dva najmoćnija alata u borbi protiv siromaštva i za poticanje ruralnog razvoja[3]. Prema OECD, ključne aktivnosti za povećanje poljoprivredne proizvodnje uz istovremeno ostvarivanje održivosti temelje se na porastu produktivnosti kroz reorganizaciju proizvodnih procesa i učinkovitije upravljanje resursima, korištenje novih tehnologija, usvajanje stalno novih stručnih znanja i upravljačkih vještina, te očuvanje okoliša [4].

Ove smjernice u velikoj mjeri sadržane su i u Zajedničkoj poljoprivrednoj politici Europske unije (ZPP). Reforma 2013. godine usmjerila je nove programe prema zajedničkom nazivniku "Pozelenjenje", kojim se redistribucijom ukidaju proizvodnja ograničenja, a naglasak je na proizvodnom lancu hrane na istraživanjima i zelenim inovacijama. Tri su prioriteta na koja se usmjerava ova reforma: zajamčiti održivu proizvodnju hrane, osigurati održivo upravljanje prirodnim resursima, poticati uravnoteženi razvoj svih ruralnih područja Europske unije, a kao jedan od ključnih prioriteta naglašeno je poticanje prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima.

Ulaskom u Europsku uniju i usvajanjem europskog modela poljoprivrede i u Republici Hrvatskoj sve je više naglasak na važnost ravnomjernog razvoja trenutno uglavnom nedovoljno razvijenog seoskog prostora. Pritom, polazišni problemi su izrazito niska gustoća naseljenosti seoskog prostora, kontinuirano smanjenje poljoprivrednog stanovništva, niska razina obrazovanosti seoskog, nedostatna stručna znanja i nove vještine poljoprivrednog stanovništva te niska razina korištenja suvremenih tehnoloških rješenja u svakodnevnom radu.

2. POLJOPRIVREDNA POLITIKA EUROPSKE UNIJE

Zajedničkom poljoprivrednom politikom Europske unije koordinira Europska komisija putem savjetodavnih skupina i kroz izrade prijedloga surađuje sa zainteresiranim članicama [5]. Prijedlozi i podloge, koje pripremi Komisija, šalju se na odlučivanje Vijeću ministara poljoprivrede 28 država članica te Europskom parlamentu. Posljednji program Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije "Pozelenjenje" iz 2013. godine istaknuto je šest prioriteta nove politike ruralnog razvoja za razdoblje 2014. – 2020. [6]:

- poticanje prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima (razvoj baza podataka o ruralnim područjima, jačanje veza između poljoprivrede, šumarstva i znanosti);
- jačanje održivosti i konkurentnosti svih vrsta poljoprivrede, promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija te davanje potpore održivom upravljanju šumama;
- promicanje organizacije prehrambenog lanca, dobrobiti životinja i upravljanja rizicima u poljoprivrednom sektoru;

- obnavljanje, očuvanje i jačanje poljoprivrednih i šumskih ekosustava (bioraznolikost, voda, tlo);
- promicanje učinkovitog korištenja resursa (vode i energije) i davanje potpore prelasku na gospodarstvo s niskom emisijom ugljika (korištenjem obnovljive energije, smanjenjem emisija stakleničkih plinova, očuvanjem i pohranjivanjem ugljika);
- promicanje društvene uključenosti, smanjenje siromaštva i gospodarski razvoj (jednostavnije otvaranje radnih mjesta, promicanje lokalnog razvoja, pojačana dostupnost informacijskih i komunikacijskih tehnologija).

Kao i u proteklim razdobljima, provedba politike ruralnog razvoja temelji se zasebnim programima ruralnog razvoja koje pripremaju države članice (ili regije u državama članicama). Ovim višegodišnjim programima omogućuje se provedba strategija ruralnog razvoja usklađena s konkretnim razvojnim potrebama država članica (ili regija) i s prioritetima europske politike ruralnog razvoja. Općenito, programi sadrže skup mjera (koje se mogu kombinirati) karakterističnih za ruralne potrebe svake zemlje ponaosob a koje su izdvojene iz programa europskih mjera sadržanih u Uredbi o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) br. 1305/2013 [7] čija provedba se sufinancira iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj.

Unutar višegodišnjeg financijskog okvira za razdoblje 2014.–2020. godine, Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) raspolaže s 99,6 milijardi EUR. Četiri najveća korisnika EPFRR-a su Francuska (11,4 milijardi EUR), Italija (10,4 milijardi EUR), Njemačka (9,4 milijardi EUR) i Poljska (8,7 milijardi EUR). Ako se uključe i nacionalni doprinosi povezani sa sufinanciranjem, sredstva namijenjena provedbi ZPP-a tijekom razdoblja 2014.-2020. dostižu 161 milijardu EUR [8].

Sredstvima iz programa ruralnog razvoja mogu se koristiti poljoprivredni gospodarski subjekti, poljoprivredne organizacije, sindikati, udruge za zaštitu okoliša, organizacije i ustanove koje pružaju usluge u kulturi, uključujući medije, udruge žena, poljoprivrednici, šumari i mladi.

Najmanje 30% sredstava EPFRR-a u ovom programskom razdoblju mora biti namijenjeno za ulaganja u očuvanje okoliša, za razvoj šumskih područja i jačanje održivosti šuma, za „agroekološko-klimatske mjere”, za organsku poljoprivredu i za plaćanja povezana s mrežom Natura 2000. Nadalje, najmanje 5% sredstava mora biti namijenjeno provedbi programa LEADER – "Links between actions for the development of the rural economy". Ovaj program predstavlja inicijativu Europske Unije za mobiliziranje i provedbu ruralnog razvoja u ruralnim zajednicama kroz lokalna partnerstva javnog i privatnog sektora (Lokalne akcijske grupe).

U svibnju 2015. godine Europska komisija odobrila je 57 od 118 programa ruralnog razvoja koje su pripremile zemlje članice i pojedine regije. Nastojanja su usmjerena na dovršetak evaluacije ponuđenih programa sa ciljem njihova odobrenja do konca 2015. godine i najkasnije do konca prvog tromjesečja naredne godine.

3. RURALNI RAZVOJ I POLJOPRIVREDNA POLITIKA REPUBLIKE HRVATSKE

Hrvatska je prije pristupanja Europskoj uniji morala uskladiti svoje zakonodavstvo sa legislativom Europske unije. Dva najzahtjevnija pregovaračka područja tijekom pred pristupnog razdoblja svakako su bila područje poljoprivrede i ruralnog razvoja te područje zaštite okoliša. Na području poljoprivrede tijekom procesa prilagodbe europskim standardima Hrvatska je morala prihvatiti sva europska pravila i norme te uskladiti sustav državnih

potpora, a sam proces je znatno kasnio. Glavni razlozi uglavnom su nastali uslijed povijesnih okolnosti – tehnološke zastarjelosti, iseljenog stanovništva ruralnih područja i razorenih, miniranih površina, ali i zbog nejasne političke orijentacije u toj domeni. Također, razvojna ograničenja su u složenoj gospodarskoj situaciji zbog prelaska na tržišno gospodarstvo, ali i gubitak proizvodnih kapaciteta tijekom rata.

Danas se slika poljoprivrednog sektora nije se bitno promijenila. U poljoprivrednoj strukturi prevladava velik broj malih, fragmentiranih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, a zadružno organiziranje u poljoprivredi još uvijek je otežano zbog loših iskustava i nasljeđa iz socijalističkog razdoblja. Također, ključan problem intenzivnijih nastojanja za objedinjavanjem i okrupnjivanjem zemljišta su nesređeno stanje zemljišnih knjiga i netransparentna, ponekad i pravno upitna privatizacija poljoprivrednih kombinata.

Prosječan obiteljski poljoprivredni posjed u Republici Hrvatskoj je oko 3 ha što je oko 6 puta manje od prosječne veličine poljoprivrednog posjeda na razini Europske unije. Poslovni subjekti u Hrvatskoj posjeduju prosječno 160 ha poljoprivredne površine, a u vrijednosti ukupne poljoprivredne proizvodnje sudjeluju s 47%. Broj registriranih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava je oko 120.000 u 2015. godini, a ostalih poslovnih subjekata u tom sektoru je oko 1.400.

Tablica 1: Snage i slabosti sektora poljoprivrede u Republici Hrvatskoj

Snage	Slabosti
• dobri proizvodni resursi • regionalne različitosti • tradicija u poljoprivrednoj proizvodnji (osobito u proizvodnji žita, industrijskog bilja, svinjogojstvu) • pozitivne promjene u strukturi proizvodnje u korist manjeg broja komercijalnih gospodarstava • mogućnosti razvitka dopunskih djelatnosti u ruralnim sredinama • dobri uvjeti za ekološku poljoprivrednu proizvodnju	• usitnjeno poljoprivredno zemljište • velik udio neobrađenog zemljišta • nepovoljna struktura proizvodnje (manjak proizvoda visoke dodane vrijednosti) • nizak stupanj specijalizacije (posebno govedarstvo i ratarstvo) • nedovoljna informiranost • nedovoljno edukacije • obimna administracija • nedostatna financijska sredstva • problem otkupa državnog zemljišta • nedovoljna stručnost ljudi zaduženih za informiranje poljoprivrednika • niski i kolebljivi prinosi • zastarjela tehnologija u većini proizvodnih pogona • visoki troškovi proizvodnje • niska konkurentnost • nerazvijena tržišna struktura • negativna vanjsko trgovinska razmjena • nedovoljna obrazovanost poljoprivrednika

Ulaskom u Europsku uniju za Hrvatsku je otvoreno niz mogućnosti financiranja razvoja poljoprivrede. Ipak, snažno je prisutan strah domaćih poljoprivrednika da neće zadovoljiti visoke kriterije europskog financiranja te ih je potrebno informirati i kontinuirano obrazovati o suvremenim praksama i novim izazovima. Ključni ciljevi poljoprivredne politike danas za Hrvatsku kao novu članicu Europske unije su ostvarivanje što je moguće višeg stupnja samodostatnosti u poljoprivrednoj proizvodnji, konkurentnost proizvodnje, prihvatljive cijene

hrane, poštivanje zdravstvene ispravnosti, poštivanje standarda zaštite i očuvanja okoliša i uvažavanje kodeksa dobre poljoprivredne prakse.

4. STAVOVI POLJOPRIVREDNIKA O ZNANJIMA I VJEŠTINAMA POTREBNIM ZA USPJEŠNO POSLOVANJE NA EUROPKSOM TRŽIŠTU

Analiza informiranosti poljoprivrednih proizvođača o znanjima i vještinama potrebnim za uspješno poslovanje na Europskom i globalnom tržištu provedena je u okviru projekta „Modernizacija školskih kurikula u strukovnim školama u području proizvodnje hrane „Zdrava radna mjesta za zdravu hranu” (engl. Green Jobs for Green Food G4G) tijekom 2014. godine u 19 hrvatskih županija¹¹⁸. Je provedeno na uzorku od 133 ispitanika, od čega 119 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, 4 obrta, 5 tvrtki vezanih uz proizvodnju hrane i 5 zadruga poljoprivrednika. Analizirana su sva tri područja poljoprivredne proizvodnje: primarna proizvodnja, prerada poljoprivrednih proizvoda i trgovina poljoprivrednim proizvodima. Istraživanje je obuhvatilo tri grane poljoprivrede - voćarstvo, vinogradarstvo i stočarstvo i uzgoj slijedećih proizvoda: žitarice, mlijeko, voće, vino, povrće i stoka. Od 133 poljoprivrednika koliko ih je sudjelovalo u anketi, 8% izvozi svoje proizvode, a 55% njih je uključeno u neki oblik zadruge. 55% ispitanih poljoprivrednika je u dobi između 35 i 54 godina, 23% su mlađi od 35 godine, a 22% su stariji od 54 godine. Među ispitanim poljoprivrednicima 29% su žene, a 71% je muškaraca. Najveći postotak ispitanika (61%) ima srednju stručnu spremu.

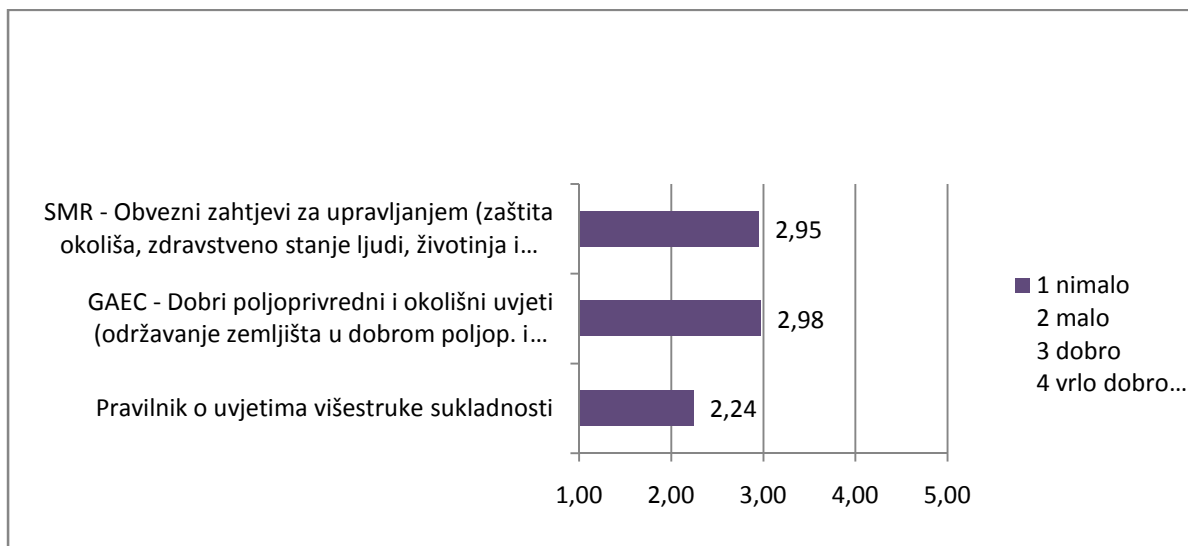
4.1. INFORMIRANOST POLJOPRIVREDNIKA O PRAVNOJ REGULATIVI VEZANOJ UZ POLJOPRIVREDNU PROIZVODNJU

Od 28. siječnja 2010. godine kad je stupio na snagu Pravilnik o uvjetima višestruke sukladnosti u poljoprivrednoj proizvodnji [9], hrvatski poljoprivrednici su obveznici ispunjavanja uvjeta višestruke sukladnosti. Uvjeti višestruke sukladnosti su minimalni zahtjevi upravljanja na poljoprivrednim gospodarstvima, odnosno obvezni postupci kojih se moraju pridržavati poljoprivredna gospodarstva u obavljanju poljoprivredne djelatnosti, a vezani su uz zaštitu okoliša, zdravlje ljudi, životinja i bilja te dobrobit životinja i uz dobru poljoprivrednu i okolišnu praksu. Od 2012. godine poštivanje dijela uvjeta višestruke sukladnosti, tj. primjena dobrih poljoprivrednih i okolišnih uvjeta (GAEC – Good Agricultural and Environmental Conditions) postalo je uvjet za dobivanje poticaja. To se odnosi na minimalne uvjete upravljanja poljoprivrednim površinama vezanim uz zaštitu tla od erozije, zaštitu i upravljanje vodama, održavanje strukture tla i razine organske tvari u tlu te osiguravanje minimalne razine održavanja da bi se spriječilo uništavanje staništa. Osim GAEC-a, uvjete višestruke sukladnosti čine i standardi SMR (Statutory Management Requirements). SMR ili Obvezni zahtjevi za upravljanje su minimalni uvjeti upravljanja koji se odnose na zaštitu okoliša, zdravlja ljudi, životinja i bilja te dobrobit životinja uvode se postepeno do 2018 godine. Rezultati ankete ukazuju da su ispitanici u prosjeku dobro upoznati s Obveznim zahtjevima za upravljanje - SMR i Dobrim poljoprivrednim i okolišnim uvjetima – GAEC, a slabo su

¹¹⁸ Bjelovarsko-bilogorska županija, Brodsko-posavska županija, Dubrovačko-neretvanska županija, Istarska županija, Karlovačka županija, Koprivničko-križevačka županija, Krapinsko-križevačka županija, Ličko-senjska županija, Međimurska županija, Osječko-baranjska županija, Požeško-slavonska županija, Primorsko-goranska županija, Sisačko-moslavačka županija, Varaždinska županija, Virovitičko-podravska županija, Vukovarsko-srijemska županija, Zadarska županija, Zagrebačka županija i Grad Zagreb.

upoznati s Pravilnikom o uvjetima višestruke sukladnosti u poljoprivrednoj proizvodnji. S Pravilnikom je vrlo dobro ili potpuno samo 17% ispitanika, dobro 21%, a malo je ili nije uopće upoznato čak 61% ispitanika.

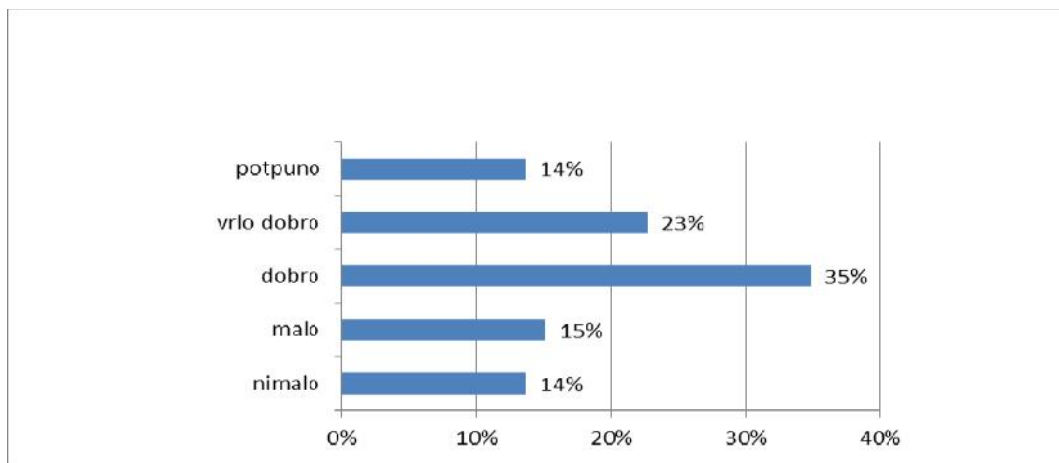
Grafikon 1: Upoznatost poljoprivrednika sa aktualnom pravnom regulativom

4.2. INFORMIRANOST POLJOPRIVREDNIKA O MOGUĆNOSTIMA FINANCIRANJA POSLOVANJA

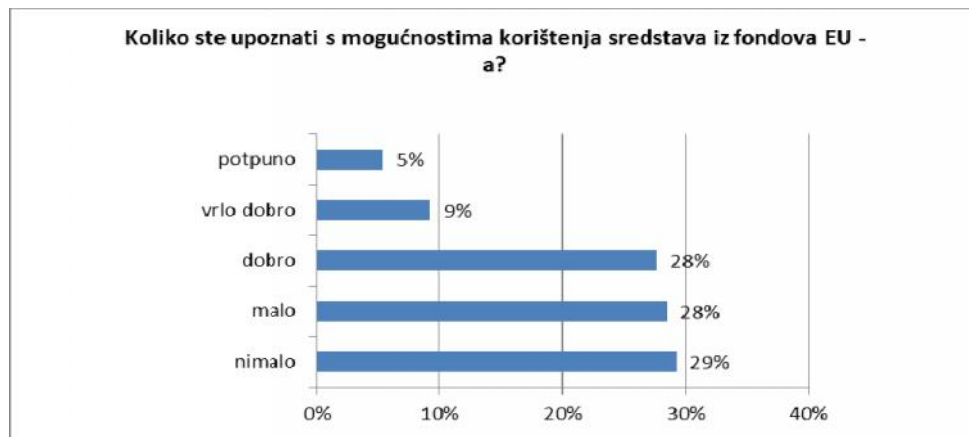
Poljoprivrednici u Republici Hrvatskoj imaju različite mogućnosti pravnog organiziranja svog poslovanja - kroz obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo (OPG), obrt ili poduzeće (d.o.o.). Kroz provedenu anketu pokazalo se da 44% ispitanika nije upoznato s razlikama u poslovanju obzirom na vrstu pravnog subjekta, 39% je dobro upoznato, a potpunosti ovom tematikom vlada 17% poljoprivrednika. Ispitanici su najbolje ocijenili svoje poznavanje mogućnosti korištenja poticaja i poznavanje razlika u načinu poslovanja OPG-a, obrta i poduzeća, a najmanje su upoznati s jamstvima koja su na raspolaganju poljoprivrednicima.

Grafikon 2: Upoznatost poljoprivrednika sa mogućnostima korištenja financijskih poticaja u poslovanju

Manje su upoznati s mogućnostima povezivanja u zadrugu nego u udrugu, a nedovoljno su upoznati s mogućnošću korištenja sredstava iz fondova EU-a.

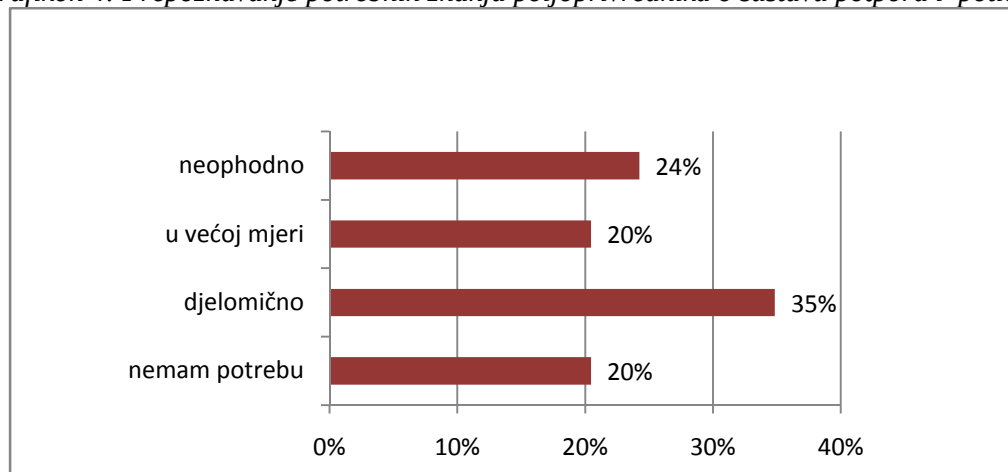
*Grafikon 3: Upoznatost poljoprivrednika sa mogućnostima korištenja sredstva iz fondova EU -
 finansijskih poticaja u poslovanju*

4.3.POTREBA ZA STRUČNIM OBRAZOVANJEM I NOVIM ZNAJIMA

Prema smjernicama navedenim u Strateškim odrednicama za razvoj zelenog gospodarstva [10] potiču se investicije u nove tehnologije, uglavnom utemeljene na programima i zahtjevima zaštite okoliša, tzv. „zeleni razvoj“. Ispitanici su tijekom ankete istaknuli da su im ta znanja neophodna, njih 14%, potrebna u većoj mjeri 24%, dok četvrtina ispitanika nema potrebu za znanjima vezana uz osmišljavanje i provedbu tehnoloških investicija. Uz ova stručna tehnološka znanja poljoprivrednici smatraju da su im neophodna i najpotrebnija znanja o sustavu finansijskih potpora i poticaja, o marketingu, brendiranju i nastupu na novim tržištima. Finansijsko poslovanje i dostupnost finansijskih sredstva poljoprivrednici smatraju ključnima za njihov opstanak. 24% ispitanika mišljenja je da su im neophodna dodatna znanja u tom području, 55% da su im potrebna djelomično ili u većoj mjeri, dok 20% ispitanika nema potrebu za znanjima o sustavu potpora i poticaja.

Grafikon 4: Prepoznavanje potrebnih znanja poljoprivrednika o sustavu potpora i poticaja

Primjena načela HACCP-a (Hazard Analysis Critical Control Point System) zakonski je preduvjet u Europskoj uniji za sve proizvođače hrane, a obvezuje subjekte u poslovanju hranom da uspostave i provode redovite kontrole higijenskih uvjeta u svim fazama proizvodnje, prerade i distribucije hrane. Istim zakonskim okvirom utvrđena je i obveza primjene dobre higijenske prakse, uključujući i primarnu proizvodnju. HACCP je zakonski preduvjet i u Republici Hrvatskoj temeljem Zakona o hrani [11].

Rezultati ankete o znanjima poljoprivrednika ukazuju da 13% ispitanika smatra znanja o HACCP-u neophodnim, 52% da su im potrebna djelomično ili u većoj mjeri, dok 35% ispitanika nema potrebu za znanjima o sustavu potpora i poticaja.

Poljoprivrednici su kroz odgovore na anketni upitnik istaknuli snažnu potrebu za znanjima vezano uz certifikaciju svoje ekološke proizvodnje i certifikaciju svojih proizvoda. 17% ispitanika odgovorilo je da su ta znanja neophodna, 50% da su potrebna djelomično ili u većoj mjeri, a 33% nema potrebu za tim znanjima.

Dio anketiranih poljoprivrednika ima proizvode vrhunske kvalitete, a problemi su u njihovoj prodaji. 19% ispitanika odgovorilo je da su im neophodna znanja o marketingu, brendiranju i nastupu na novim tržištima. 51% ispitanika smatra da su im ova specifična znanja djelomično ili u većoj mjeri nedostatna, dok 29% nema potrebu za znanjima iz područja prodaje i marketinga.

Od voditelja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, obrta i poduzeća u poljoprivredi očekuje se da uz znanje i iskustvo u poljoprivrednoj proizvodnji uspješno upravljaju svojim poslovanjem. Opća znanja i vještine upravljanja i vođenja, kao i specifična znanja vezano uz financije i računovodstvo, porezni sustav i sl. kao neophodna je ocijenilo 12-16% ispitanika. Otprilike polovica ispitanika smatra da su im ova znanja potrebna djelomično ili u većoj mjeri, dok 32-42% ispitanika smatra da vladaju ovim vještinama u dovoljnoj mjeri za osiguranje poslovanja subjekata koje vode.

Od ostalih potrebnih znanja i vještina za odvajanje poslova u području poljoprivrede ispitanici su naveli da im nedostaju komunikacijske vještine i vještine rada na računalu.

5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Poljoprivreda ima važnu ulogu u ukupnom nacionalnom gospodarstvu i razvitku Republike Hrvatske [12]. Imajući u vidu da je dugoročni razvoj države usmjeren prema održivom razvoju, zaštiti okoliša i učinkovitom korištenju prirodnih resursa [13], nalazi provedenog istraživanja ukazuju da poljoprivrednici u Hrvatskoj nužno trebaju nadograditi svoja znanja da bi sa svojim proizvodima bili konkurentni na europskom tržištu. Analiza ukazuje da nedostaju specifična znanja, nedovoljno su informirani, postoji objektivan problem obimnih administrativnih procedura i obveza, nedostatnih financijskih sredstava za poboljšanje proizvodnje te problem otkupa državnog zemljišta.

Unatoč postojećim europskim okvirima za ruralni razvoj država još uvijek ima dovoljno prostora da može ocijeniti ulogu vlastitog poljoprivrednog sektora u nacionalnom gospodarstvu i jasnije definirati očekivanja od sektora, ocijeniti i valorizirati raspoložive

resurse, odabrati prioritete unutar same poljoprivrede, odabrati modele potpore dopuštene u okviru nacionalnih programa, snažnije uvažavati regionalni pristup u planiranju politika poljoprivrednog i ruralnog razvoja, birati i primjenjivati dopuštene modele potpora na područja s otežanim uvjetima gospodarenja, sve nabrojano ocijeniti u odnosu na uvjete proizvodnje i općenite gospodarske uvjete u ruralnim prostorima u državama članicama EU i naposljetku ne posustajati, već intenzivirati sve raspoložive oblike informiranja i obrazovanja poljoprivrednika i svih drugih stanovnika ruralnih područja o novim uvjetima, ograničenjima i pravilima.

U poljoprivredi, kao i u većini segmenata hrvatskog gospodarstva nužno je uvoditi promjene vezano uz rast konkurentnosti proizvodnje uz nova znanja i nova tehnološka dostignuća, porast kvalitete poljoprivrednih proizvoda i istovremeno očuvanje i zaštitu okoliša.

Provedeno istraživanje pokazalo je da postoji potreba za novim stručnim znanjima, novim poslovnim vještinama i kontinuiranim obrazovanjem poljoprivrednika za ostvarivanje predloženih mjera.

Poboljšanje konkurentnosti poljoprivrede postići će se putem restrukturiranja i modernizacije poljoprivrednih gospodarstava za što su potrebna znanja za osmišljavanje i provedbu tehnoloških investicija, upravljanje projektima i opća upravljačka znanja. Također, za rast konkurentnosti poljoprivrede potrebno je usvojiti i primijeniti standarde zaštite okoliša, dobrobiti životinja, zaštite potrošača, sigurnosti hrane i standarde kvalitete za što su potrebna znanja o obveznim zahtjevima za upravljanjem (SMR), o dobrim poljoprivrednim i okolišnim uvjetima (GAEC) te o drugim poljoprivredno-okolišnim mjerama i aktualnoj pravnoj regulativi. Poboljšanje kvalitete poljoprivredne proizvodnje i rast potražnje za poljoprivrednim proizvodima postići će se i iskoracima ka umrežavanju poljoprivrednih proizvođača (zadruga, specijalizirane udruge poljoprivrednih proizvođača, savezi, organizacije proizvođača), poznavanju marketinga, brendiranja i mogućnosti nastupa na novim tržištima, ovladavanjem metoda certificiranja (registracije oznaka izvornosti, oznake zemljopisnog podrijetla i oznake tradicionalnog ugleda poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda). Dobre europske i globalne prakse ukazuju na nužnost usvajanja ovih znanja već od srednjih strukovnih škola, što u Republici Hrvatskoj podrazumijeva cjelovite promjene srednjoškolskih kurikuluma i spremnost na nove izazove zelenog razvoja uključivo učinkovito korištenje energije i učinkovito korištenje prirodnih resursa za osiguranje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje i boljih uvjeta života i rada ljudi u ruralnim područjima.

LITERATURA

- [1] Green Jobs in a Sustainable Food System. Green for All, 2011, pp.64. [online] Available at:
<http://www.resilientcities.org/Resilient_Cities/FOOD_SYSTEMS_files/Green%20Jobs%20in%20Food%20System.pdf>
- [2] What is sustainable agriculture?, 2010. Maryland, Vermont: SARE Sustainable Agriculture Research & Education, University of Maryland and University of Vermont, pp.12. [online] Available at:
<file:///C:/Users/Damir/Downloads/What_is_Sustainable_Agriculture.pdf>

- [3] Atchoarena, D., Gasperini, L. (Eds.), 2003, Education for rural development: towards new policy responses. Rome: Food and Agriculture organization of the United Nations and Paris, UNESCO Publishing/International Institute for Educational Planning, pp.406.
- [4] OECD Contribution to the United Nations Commission on Sustainable Development 16. Towards Sustainable Agriculture, 2008. Paris: OECD Publications, pp.19. [online] Available at: <<http://www.oecd.org/greengrowth/40476046.pdf>>
- [5] Europska komisija, Poljoprivreda i ruralni razvoj: Zajednička poljoprivredna politika Europe – ZPP. Dostupno na: http://ec.europa.eu/agriculture/cap-overview/2014_hr.pdf
- [6] European Network for Rural Development: Rural Development priorities 2014-2020. Available at: http://europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/KF0215287ENN_002%20%281%29_0.pdf
- [7] Službeni list Europske unije, L 347/487: UREDBA (EU) br. 1305/2013 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 17. prosinca 2013. o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1698/2005. Dostupno na: <http://www.mrr.hr/UserDocsImages/O-nama/Dokumenti/Uredba-EU-br-1305-2013.pdf>
- [8] One stop shop for EU funds: Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EAFRR) Dostupno na: <http://europski-fondovi.eu/eafrrd>
- [9] Pravilnik o uvjetima višestruke sukladnosti u poljoprivrednoj proizvodnji, 2010. Narodne novine, 10/10. Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_01_10_213.html
- [10] Strateške odrednice za razvoj zelenog gospodarstva. Zeleni razvoj Hrvatske. 2011, Zagreb: Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva Republike Hrvatske, pp.31. Dostupno na: <<https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Sjednice/Arhiva/117153.%20-%201.3.pdf>>
- [11] Zakon o hrani (NN 46/07) od 7. svibnja 2007.godine. Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/297990.html>
- [12] Ministarstvo poljoprivrede: [Strategija ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2008. – 2013. godine](http://www.mps.hr/default.aspx?id=3652). Dostupno na: <http://www.mps.hr/default.aspx?id=3652>
- [13] Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva: Strateške odrednice za razvoj zelenog gospodarstva. Dostupno na: http://europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/Strate%C5%A1ke_odrednice_za_razvoj_zelenog_gospodarstva_RH.pdf